

Jacek Doroszenko
Rozprawa doktorska w dziedzinie sztuki,
w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki

Dźwięk jako kategoria, medium i przekaz
w intermedialnej realizacji artystycznej
„Wideo-partytura krajobrazowa”

Streszczenie

W swojej rozprawie doktorskiej omawiam intermedialną realizację zatytułowaną *Wideo-partytura krajobrazowa*, w kontekście wybranych zjawisk w sztuce i kulturze. Zaproponowana przeze mnie wieloelementowa realizacja artystyczna opiera się na koncepcji **wideo-partytury** osadzonej w krajobrazie, a zestaw tworzących ją elementów składa się na nową formułę kompozycyjną, w której zastosowane media są od siebie zależne. Przedstawiam tu także zagadnienie dźwięku rozumianego jako kategoria, medium i przekaz mojej intermedialnej realizacji artystycznej posługując się jednocześnie przykładami kluczowych dzieł sztuki współczesnej, wykorzystującymi medium dźwięku lub jego szersze konteksty. Moim zamiarem jest również przybliżenie problematyki wypracowanej i zdefiniowanej przeze mnie koncepcji wideo-partytury oraz pojęcia krajobrazu jako klasycznego motywu w sztukach wizualnych. Opierając się na własnych doświadczeniach artystycznych, wczesnej praktyce malarskiej, projektach intermedialnych, realizacjach audiowizualnych, działaniach podejmowanych w ramach rezydencji artystycznych i wystawach oraz przemyśleniach z nimi związanych, wykorzystuję szerokie spektrum mediów, narzędzi i technologii, tworząc wieloelementową realizację artystyczną, składającą się z trzech filmów w formie wideo-partytur oraz instalacji dźwiękowej. W odniesieniu do własnych spostrzeżeń dotyczących procesu tworzenia intermedialnej realizacji omawiam główne inspiracje, idee oraz rozwiązania formalne.

Ważnym aspektem niniejszej pracy jest zaprezentowanie wybranych dzieł artystów nowoczesnych i współczesnych, mające na celu zarysowanie ogólnej charakterystyki sposobów i form wykorzystywania medium dźwięku, przekraczania granic tradycyjnych mediów oraz łączenia odmiennych praktyk w obrębie jednego dzieła. Podaję także przykłady ułatwiające czytelnikowi szersze spojrzenie na problematykę pojęcia krajobrazu, szczególnie w kontekście funkcjonowania tego terminu w sztuce. Wskazuję „krajobraz” jako pojęcie stanowiące nie tylko wycinek natury czy otoczenia, ale także źródło inspiracji, refleksji nad miejscem jednostki w świecie. Odnoszę się przy tym do różnorodnych krajobrazów, m.in. do pejzaży Islandii, Norwegii i Czech, których oddziaływanie w sferze dźwiękowej skłoniło mnie do realizacji pracy doktorskiej.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym *Nastuchiwanie* omawiam dźwięk w ujęciu fizycznym, jako zaburzenie mechaniczne, ale jednocześnie przedstawiam go jako sferę subiektywnych doświadczeń człowieka. Rozpaczynam od wyjaśnienia zjawiska powstawania fal dźwiękowych, omawiam przetwarzanie sygnałów akustycznych przez ludzki aparat słuchowy, następnie poruszam kwestię percepcji dźwięku, podkreślając, że jego odbiór jest zależny od emocji, pamięci i indywidualnych doświadczeń. W dalszej części rozdziału przedstawiam pojęcie field recordingu, czyli techniki nagrywania dźwięków w naturalnych warunkach, służącej zarówno celom dokumentacyjnym, jak i artystycznym. Analizuję możliwości wykorzystania tej techniki z perspektywy własnego doświadczenia przytaczając autorskie realizacje oparte na nagraniach terenowych, m.in. projekt pt. *Soundreaming* łączący zarejestrowane dźwięki z muzyką oraz jej wizualnymi reprezentacjami w formie grafiki, wideo lub fotografii. Przywołuję również koncepcję głębokiego słuchania autorstwa Pauline Oliveros, zachęcającą do świadomej, wielozmysłowej eksploracji otaczającej rzeczywistości.

W kolejnym rozdziale pod tytułem *Zagadnienie dźwięku i jego zapisu w wybranych realizacjach artystycznych* koncentruję się na roli dźwięku w sztuce nowoczesnej i współczesnej. Opowiadam o procesach, w których dźwięk stawał się nie tylko tłem, ale autonomicznym środkiem artystycznym, przekraczającym granice tradycyjnych dyscyplin. Przywołuję czasy, w których awangardowi artyści zaczęli używać hałasu, ciszy i przypadkowych dźwięków do wyrażania idei, kwestionowania obowiązujących poglądów na rzeczywistość oraz prowadzenia dialogu z odbiorcą. Przedstawiam przykłady pionierskich prac awangardowych, takich jak manifest Sztuka hałasów Luigiego Russolo, jego instrumenty Intonarumori, a także późniejsze eksperymenty artystów takich jak Atsuko Tanaka, Bruce Nauman czy John Cage. Omawiam instalacje dźwiękowe i eksperymenty przestrzenne, które, w miarę rozwoju mojego języka artystycznego, najbardziej mnie inspirowały, m.in. wybrane prace Maxa Neuhaus, Alvina Luciera, czy instalacje Mariny Abramović. Następną kwestią, którą

zajmuję się w tym rozdziale, jest kluczowy w kontekście artystycznej części pracy doktorskiej problem eksperymentalnych form zapisu dźwięku, łączących tradycyjne elementy partytury z nowatorskimi formami, otwartymi na interpretację wykonawczą lub w oryginalny sposób eksplorującymi formę klasycznej notacji.

W trzecim rozdziale zatytułowanym *Intermedia i sztuka wideo – inspiracje i wpływy* opisuję zjawisko zacierania się granic pomiędzy różnymi mediami w sztuce. Przedstawiam koncepcję intermedialności i rozważania na temat tego, czym jest medium i w jaki sposób tradycyjne formy sztuki ustępowały miejsca eksperymentalnym i konceptualnym środkom wyrazu, między innymi dzięki ready-made Duchampa czy interdyscyplinarnym działaniom Schwittersa. Omawiam początki sztuki wideo i opisuję wybrane prace łączące obraz, dźwięk i technologię, zmieniające wcześniejsze schematy narracyjne w sztukach wizualnych. Opisuję działania pionierów sztuki wideo, takich jak Nam June Paik, Bruce Nauman, Bill Viola oraz duet Steina i Woody Vasulka, którzy, dzięki swoim eksperymentom z nowymi technologiami i formom wyrazu, inspirowali kolejne pokolenia artystów, a których twórczość wpłynęła również na moje decyzje twórcze i wykorzystanie medium wideo. W rozdziale tym podkreślam swobodnie wykorzystanie i łączenie różnorodnych technologii, wyjaśniam zamiary dostosowywania autorskiego przekazu do hybrydowej przestrzeni sztuki współczesnej, gdzie poszczególne media przenikają się tworząc nowe doświadczenia estetyczne, adekwatne do aktualnej epoki. Intermedialna realizacja artystyczna stanowiąca część artystyczną pracy doktorskiej opiera się na koncepcji wideo-partytury osadzonej w krajobrazie, który jest nie tylko tłem rozgrywających się w kadrach akcji, ale przede wszystkim determinuje ich przebieg, a przez to – ostateczną formę narracji oraz wyrazu estetycznego.

W czwartym rozdziale zatytułowanym *Krajobraz – inspiracja i motyw*, opierając się na swoim doświadczeniu malarskim, przedstawiam ewolucję pojęcia pejzażu, od funkcji tła w tradycyjnym malarstwie, przez samodzielny motyw wyrażający emocje, refleksje oraz relacje człowieka z naturą, aż po współczesne interpretacje łączące naturę z nowoczesnymi technologiami. Omawiam zmiany w postrzeganiu tego pojęcia na przestrzeni wieków oraz współczesne uwarunkowania percepcji krajobrazu przez artystów. Przywołuję jednocześnie znaczenie pejzażu dźwiękowego i odnoszę się do aktualnych problemów ekologicznych, ukazując sposoby, dzięki którym sztuka może dokumentować stan środowiska oraz inspirować do ochrony przyrody.

W ostatnim, piątym rozdziale, przedstawiam swoją pracę intermedialną pt. *Wideo-partytura krajobrazowa*, łączącą wideo i dźwięk w formie spójnej realizacji artystycznej. Opisuję cztery główne elementy artystycznej pracy doktorskiej: trzy wideo-partytury krajobrazowe rozgrywające się w otoczeniu wyspy, fiordu i ogrodu oraz instalację dźwiękową emitu-

jącą nagrania z wszystkich trzech obszarów, a jednocześnie na swój sposób wykonującą wideo-partyturę. Wideo-partytury pełnią rolę wizualnego zapisu muzycznego, gdzie obiekty, umieszczane w krajobrazie, wyznaczają parametry dźwiękowe, a instalacja dźwiękowa współbrzmi z obrazem poprzez emisję nagrań terenowych oraz wykonywanie wideo-partytury w czasie rzeczywistym. W rozdziale tym eksponuję próby łączenia technologii z naturalnym otoczeniem w mojej praktyce artystycznej oraz opisuję osobiste doświadczenia, które wpłynęły na kształtowanie się koncepcji omawianej instalacji intermedialnej. Dzielę się moimi wczesnymi fascynacjami muzyczną notacją, przemyśleniami dotyczącymi eksperymentów z dźwiękiem oraz podejmuję próbę zdefiniowania pojęcia „wideo-partytury” jako hybrydowej formy wyrazu artystycznego.

Jacek Doroszenko

wideo, 2025

Wideo-partytura krajobrazowa. Wyspa

